

Serbest Ticaret ve Korumacılık, Avrupa Birliği'nde Malların Serbest Dolaşımı ve Türkiye'nin Uyumu

Fatih MANGIR*
Hakan ACET**

ÖZET

Malların serbest dolaşımı, Avrupa Birliği'nin başarı hikayelerinden bir tanesi olup, Avrupa Birliği'nin dört temel serbestisinden (kişilerin, hizmetlerin ve sermaye) biridir. Bu yüzden AB Müktesebatı fasıl başlıklarından ilki malların serbest dolaşımı ilkesine uyumdur. Malların serbest dolaşımı dış ticaret politikası araçlarından gümrük vergisi, ihracat ve ithalat miktar kısıtlamaları ve eş etkili önlemler, tarife benzeri araçlar ve ticarete görünmez engellerin kullanılmasının yasaklanması hedeflenir. Bu amaçla, Birliğe üye ülkelerin kuruluş anlaşmasında belirlenen ortak ticaret politikasına uyumu ve ticari malların belirlenen standartlara uyumunu sağlaması gerekmektedir.

Bu bağlamda, Malların serbest dolaşımı fasılı, bu uyumla ilgili teknik şartları belirlemektedir. Bu uyum sadece üye ülkeleri değil, Birlikle ortak Pazar içinde ticaret yapan üçüncü ülkelerin ticari mallarını da kapsamakta ve bu yüzden üçüncü ülkeler birlik içinde herhangi bir teknik engelle karşılaşmamak adına belirlenen kurallara uygun malları ithal etmelidirler. Birlik ayrıca 1968 yılında Gümrük birliği kurduğu için, üçüncü ülkelere karşı bir Ortak Gümrük Tarifesi (OGT) uygulanmaktadır. Serbest dolaşıma dahil olan mallar; topluluk menşeli mallar, üçüncü ülke menşeli mallar ve bir üye devlet gümrüğünce gümrüklenip topluluğa giren malları içermektedir. Serbest dolaşım ile gümrük vergileri ve miktar kısıtlamaları üyeler arasında kaldırılmıştır.

Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) arasında malların serbest dolaşımıyla ilgili hükümlerin belirlenmesinde, 1963 Ankara Anlaşması, 1971 Katma Protokol ve 1996 yılları arasında imzalanan Gümrük Birliği üç önemli kilometre taşıdır. 1999 yılında Helsinki Zirvesi ile Türkiye'nin adaylığının kabul edilmesinin ardından Türkiye ile Avrupa Topluluğu arasında malların serbest dolaşımı hususunda gerekli uyumun sağlanması konusu yeniden gündeme gelmiştir. Topluluk mevzuatının bir parçası olan malların serbest dolaşımı Türkiye'nin üyelik yükümlülüklerini yerine getirmek için uyum göstermesi gereken alanlardan birisini oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı malların serbest dolaşımı konusunda Türkiye ile Avrupa Topluluğu arasındaki uyum seviyesinin belirlenmesi ve üyelik müzakerelerinin başlaması halinde Türkiye'deki ulusal mevzuatın nasıl değişeceği konusunun incelenmesidir.

Anahtar Kelimeler: Serbest Ticaret, Korumacılık, Malların Serbest Dolaşımı, Avrupa Birliği, Türkiye
Çalışmanın Türü: Araştırma

Free Trade Vs Protection, the Free Movement of Goods In the European Union, Adaptation of Turkey

ABSTRACT

Free trade policies imply that goods, services, labor force and capital can circulate without any barriers. Although sustainability of free trade is debatable, principle of free movement of goods is first step of beginning stage of economics integration. However, practicing free trade is not an easy goal when hardness of globalization economy is considered. Therefore, countries prefer to partial trade by blocking trade that are derived from regional integration levels, remove the trade barriers of goods and apply protectionism for foreign trade. The main goal of free movement of goods is to success the law of one price by globally equalizing the supply surplus and demand surplus. Some economists criticize free trade and claim that free trade causes may income inequality between countries. As for some economist, they support free trade. Additionally, they take the claim one step forward and say "soldier pass borders of the countries who do not allow goods to pass their border." Free trade supporters argue that trade opens the barriers for the exchange of goods that increase economic profits.

Historically, World economy was hit by the several crises led to the decline growth and trade volume of economies and protection policies become popular to solve trade deficit and unemployment problem. Crisis periods generated the criticizes functioning of the free market (Pareto optimum) and regional economic integration started to choose the 2.nd optimal (cooperative) policy choices and The European Union as a model for regional integration has been open trade inside the border

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi

** Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi

but protect its agriculture, manufactures, industries and workers from the rest of the world. The first step required to create a regional community such as a free trade area, a customs union, a single market, a single currency is to the principle of free movement of the goods.

In order to bring the advantages of free trade, free movement of goods (Mundell's factors of production, and flexible wage) has been considered by the European Union as the one of the main success conditions of monetary union since Rome Treaty was signed.

1963 Ankara Agreement, 1971 The Additional Protocol, 1996 Custom Union are three important milestones determined the procedures about the free movement of goods between Turkey and European Union. Adapting certain regulations and decisions in the fields of free movement of goods has been negotiated since Turkey was accepted as candidate country for EU membership following the Helsinki European Council of December 1999. As one of the chapters in Union's acquis communautaire, adaptation of free movement of goods must be realized to prepare Turkey for future membership.

The purpose of this study is to evaluate Turkey's ability to apply Union's measures on the basis of the principle of the free movement of goods. For this reason, Section I details the discussion of the free trade-protection and the impacts on free movement of goods. Section II concentrates the principle of free movement of goods in EU. Section III summarize and analyzes the progress reports of Turkey to determine to what extent Turkey meets the EU's criteria of free movement of goods.

Key Words: Free Trade, Protectionism, Free movement of goods, European Union, Turkey

Type of Research: Research

1. Giriş

Serbest ticaret politikaları ticari malların, hizmetlerin, işgücünün ve sermayenin ülkeler arasında herhangi bir engel olmadan hareket etmesini ifade etmektedir. Sürdürülebilirliği tartışılır olsa da malların serbest dolaşımını sağlamak uluslararası ekonomik entegrasyonun başlangıç evresinin ilk adımıdır. Ancak evrensel kapsamda serbest ticareti gerçekleştirmek özellikle küresel ekonominin maliyetleri hesaplandığında kolay bir hedef değildir. Bu yüzden, ülkeler bölgesel entegrasyon aşamalarıyla oluşturdukları ticaret bloklarıyla kısmi ticareti serbestleştirmekte, malların üzerindeki ticaret engellerini kaldırmakta, dışarıya karşı ise korumacı politikalar uygulamaktadırlar. Malların serbest dolaşımının temel hedefi dünya arz fazlasıyla talep fazlasının dünya ölçeğinde karşılaşarak tek fiyat kanununun çalışmasına izin vermektir.

Kimi iktisatçılar, serbest ticareti eleştirmekte ve ülkeler arasında gelir adaletsizliğine yol açtığını savunmaktadırlar. Bazıları ise malların serbest dolaşımını savunmakta hatta işi daha ileri götürerek "malların geçmesine izin verilmeyen sınırlardan askerler geçer" demektedirler¹. Geleneksel dış ticaret kuramlarında, tam rekabet ve tam istihdam vb. varsayımlar altında dış ticaretin serbestleşmesi savunulmuştur. Çünkü, o dönemlerde her üretim kendi talebini yaratmaktaydı. Bu yüzden, liberalleşme sisteminin devamlılığı için savunulan bir politikaydı. Ancak, liberalleşme ve serbestleşme süreci, I. Dünya Savaşı, 1929 Büyük Buhran ve II. Dünya Savaşıyla sekteye uğramış, korumacı kapitalist dönem uygulamaları artmıştır. Savaş sonrası dönemde ABD'de zenginliğin artması ve kazançların borsaya yönlendirilmesi, akabinde kontrol edilemeyen bankacılık sisteminin spekülative hareketlere kırılgan yapı krizle sonuçlanmıştır. Üretim ve ticaret hadlerinde büyük daralmalar yaşanan bu ara dönemde, talebi arttırıcı her türlü politika desteklenmiş ve Keynesyen politika uygulamaları geniş yer bulmuştur. Talebi arttırıcı her türlü politika desteklenmiş ihracat teşvik edilmiş ancak ithalat kur savaşları ve gümrük tarife duvarları ile kontrol edilmeye çalışılmıştır. Daha sonraki dönemde ise savaştan yara alarak çıkan Avrupa ekonomilerinin yeniden ayağa kaldırılmasına çalışılmış ve başta GATT olmak üzere kapitalizmin kurumları malların serbest dolaşımının desteklediği bir dönem başlamıştır. Ancak, ticarete serbestleşme süreciyle Avrupa çabuk toparlanmış, Bretton Woods sistemi ise denkleştirme, güven, likitide ve senyoraaj problemiyle çökmüştür. Avrupa, Bretton Woods sisteminin çökmesi ve 1973 OPEC krizi ile meydana gelen küresel karmaşadan sıyrılmak adına kendi içinde bir para sistemi oluşturmuş tüneldeki para sistemi ile dolara karşı parasını sabitlemiş daha sonra 1974 yılında Avrupa Para Birimi (ECU) oluşturarak ticari ve parasal birlik adına önemli adımlar atmıştır. 1950-70 yılları arasında Avrupa Ekonomi topluluğu ekonomik entegrasyonun evrenselliğine karşı bölgesel yapılanmanın en önemli örneğidir. Avrupa birliği Roma anlaşmasıyla başlayarak 1970'lerde hız kazanan bir süreçte serbest ticaretin meyvelerini yemek adına attığı

¹ Daha fazla bilgi için bkz. Frederic Bastiat'ın görüşü, Jeffrey Frieden (2006), **Global Capitalism: Its Fall and Rise in the Twentieth Century**, First Edition, W.W. Norton Componay, New York, Aynı dönemde Marx devlet in ve müdahaleciliği savunmuştur. Dolayısıyla korumacılık ve liberalizm aynı jenerasyon iktisatçılar tarafından bile farklı yorumlanmıştır. Benzer bir şekilde Hayek'te, Maydral ile birlikte, serbest piyasa ekonomisini 20. yüzyıl ortasında yükselen sosyalist dalgaya karşı savunmuştur.

hamlelerle malların serbest dolaşımını oluşturduğu parasal birliğin temel başarı şartı olarak uygulamıştır (Bknz. Mundell üretim faktörleri serbestliği ve ücret esnekliği). Ancak, serbestleşme adına üçüncü ülkelere özellikle tarım mallarında uyguladığı korumacılık uygulamaları başta DTÖ tarafından oldukça eleştirilmiştir. Bu yüzden AB üçüncü ülkelere olan ortak tarifelerini başta tarım olmak üzere tarife oranlarında azaltmaya giderek liberalleştirmek zorunda kalmıştır. Türkiye ekonomisinin AB'ye entegrasyon çabaları 1959 yılına kadar gitse de, malların serbest dolaşımıyla ilgili hükümler 1980 yılında ihracata dönük büyüme politikaları, 1996 yılında Gümrük birliğine üyelikle başlamış, 1999 yılında Helsinki konferansıyla tam üye adaylığının kabulü ve 2004 yılı tarama süreciyle hızlanmıştır.

Bu çalışmada, malların serbest dolaşımının anlamı ve önemi, ticaretin liberalleşmesi ve korumacılığın bu önemi nasıl etkilediği açıklanmıştır. Daha sonra, AB'de malların serbest dolaşımının seyri incelenmiştir. En son Türkiye'nin malların serbest dolaşımı faslına uyum sağlamak adına gerçekleştirdiği ilerleme raporları analiz edilmiştir.

2. Ticari Serbestleşmenin Ekonomi Politikası

Küreselleşmenin ekonomik saça ayağında malların, sermayenin ve emeğin serbest dolaşımı olup, malların serbest dolaşımıyla ilgili hükümler küreselleşmenin en (tarife ve tarife dışı araçların kaldırılması) temel uygulamasıdır. Ticarete malların serbest dolaşımı küreselleşmenin hız kazanmasıyla daha sonra finansal serbestleşmeye dönmüş, aralarındaki etkileşim küreselleşmeye yön vermeye devam etmiştir. Ticaretin liberalleşmesi ve ticari açıklığın sağlanmasında uluslararası para sisteminin kesintisiz ve istikrarlı seyri önemini her dönem korumuştur. Malların serbest dolaşımı uluslararası ticaretin serbestleşmesinde ön koşul olup, dünya ekonomisinde yaşanan konjenktürel dalgalanma ile serbestleşme görüşlerinin zaman zaman arttığı zaman zaman ise azaldığı görülmüştür. Örneğin dünya ekonomisinde büyük buhranın yaşandığı 1929 yılından 1933 yılına kadarki süreçte, reel milli gelir ve fiyatlar üçte bir oranında düşmüş, sanayi üretimi yarıdan fazla azalmış, işsizlik ekonominin dibe vurduğu 1933'te %25'e ulaşmıştır (Öz, 2009; 10). Bu yıllarda ABD meşhur, Smooth-Hawley yasasıyla gümrük vergileri 890 kalemde arttırılmıştır. Yaşanılan refah dönemi ve krizlere bağlı olarak, ticaretin serbestleşmesinin dünya ekonomisinin refahını maksimize edeceği görüşü, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için farklı anlamlar ifade etmiştir. Bu yüzden bu söylem ekonomi literatüründe sürekli analiz edilmiş ve yaşanan krizlerle eleştirilen tartışmalı konulardan biri olmuştur.

Serbestleşme ve korumacılık yazınında dünya ekonomisinde yaşanan değişim aşağıdaki temel alt dönemlere ayrılabilir (Aslan, 2007; 5):

- 1-1875-1914 yılları (altın para çağı dönemi ve ticari liberalleşme)
- 2-1914-1929-1944 yılları (savaş dönemi, durgunluk, korumacılık, , depresyon)
- 3-1944-1970 yılları (kurumsal kapitalizm dönemi, ticari liberalleşme)
- 4-1970-1980 yılları, (Opec krizi, stagflasyon, yeni korumacılık dönemi)
- 5-1980-2000 yılları (neoliberal politikalar, çok uluslu şirketler, ticari liberalleşme, rekabet, tarife dışı araçlar)

6-2000-2008 yılları (finansal küreselleşme)

7-2008-.... Günümüze son dönem (Finansal Kriz ve Kur savaşları dönemi, Yeni merkantilist dönem²)

Ortodoks liberalizmin uygulanmaya başlandığı İkinci Dünya Savaşı'na kadarki dönemde uygulanan altın para sistemi ile gerçekleşen ödeme bilançosu açıklarını ülkeler otomatik olarak kapatma şansına sahip olmuştur. Bu döneme, uluslararası ticarete kazançların serbestleşme politikalarıyla artacağını savunan geleneksel klasik iktisatçıların söylemleri damga vurmuştur. Bu teorilere göre emeğin ve üretim fonksiyonlarının homojen olması, tam istihdam ve tam rekabet piyasa koşulları, v.b., altında uluslararası ticarete karşılaştırmalı üstünlükler stratejisini uygulayan ülkeler dış ticaretten kazançlı çıkacaklardır. Kapitalizmin altın çağı olarak ta nitelendirilen dönemde, uluslararası ticaret hızla artmış ve dünya üretimini geçmiştir.

² Bknz, Tunç, Havva, <http://www.havvatunc.com/?s=kur+sava%C5%9Flar%C4%B1>, (23.02.2013)

Tablo 1. Küreselleşme Oranı: Dünya Ticareti ve GSYİH Hacminde Karşılaştırmalı Büyüme 1500-2001 (Ortalama Büyüme)

Yıllar	Dünya Ticareti (1)	Dünya GSYİH (2)	(1)/(2)
1500-1820	0.96	0.32	3
1820-70	4.18	0.93	4.5
1870-1913	3.40	2.11	1.6
1913-50	0.90	1.82	0.5
1973-2001	5.22	3.05	1.7
1820-2001	3.91	2.22	1.8

Kaynak: Maddison, Angus, *Growth and Interaction in the World Economy: The Roots of Modernity*, **Wendt Lecture, American Enterprise Institute**, Washington DC. 2005, p. 22.

Altın parite sisteminin uygulandığı dönemde dünya ticareti % 4'lere yakın artmış üretimde artış ise % 2 olarak gerçekleşmiştir. 1800-1900 yılları arasında dünya nüfusu 22 kat, kişi başına düşen gelir 13 kat, dünya GSYİH 300 kat artmıştır (Maddison, 2007; 27).

Dünya ekonomisinde I.Dünya Savaşı, 2. Dünya Savaşı ve 1929 Büyük Depresyon altın para sisteminin çökmesine, ve para bloklarının oluşmasına neden olmuştur. 1929 yılında Smooth Hawley anlaşmasıyla ABD'de başlayan yüksek gümrük duvarları hem dünya üretiminin hem de dünya ticaretinin hızla düşmesine neden olmuş ve bu süreçte korumacı politikalar malların serbest dolaşımını engellemiştir. Bu ara dönemde Smoot-Hawley Tarifeleri ile ortalama tarife oranında yaklaşık %60 oranında artış gerçekleşmiştir. Bu dönemde üretim artışı %2 ticaret ise ancak %1'lerde gerçekleşmiştir.

Dış ticaret ve uluslararası finans sisteminde yaşanan olumsuz gelişmeler, çok eksenli ve birbirine bağımlı uluslararası ekonomik sistemde ülkeleri dayanışmaya zorunlu bir yapı meydana getirmiştir.

1952 yıllarından sonra tarife oranları azalırken, kotalar, lisanslar, teknik engeller gibi tarife dışı engeller (NTB) dış rekabete karşı korunma amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'nın (GATT) oluşturulması ile birlikte dış ticaret üzerindeki engellerin kaldırılmaya başlanması ve dış ticarete sağlanan liberalizasyon sonrası, ülkeler bir yandan kendi rekabet stratejilerini geliştirmeye çalışırken diğer yandan dış ticaret politikalarında radikal değişikliklere gitmişlerdir.

Bretton Woods sisteminin çökmesi ve 1973 OPEC krizi dünya ticaretinde yeniden korumacılık döneminin ortaya çıkmasına yol açmış ancak 1929' lu yıllardan farklı olarak bu dönemde tarifelerin GATT ile uyumlu hale getirilmesinden dolayı uygulanan koruma önlemlerine yeni korumacılık uygulamaları denmiştir. Yeni korumacılık politika araçları tarifeler hariç gönüllü ihracat kotaları, görünmez ticaret engelleri, misilleme vergileri, kur politikaları, hükümet menşeli ve destekli korumacılık önlemlerini ifade etmektedir.

1980 ve 1990'lı yıllar küreselleşme hareketlerinin hız kazandığı yıllar olmuştur. Dünyada ekonomik olarak küreselleşme ticari (GATT ve kotaların kaldırılması), mali (kısa ve uzun vadeli sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi) ve üretim (üretim sınır ötesi, çokuluslu firma üretimleri) alanlarında görülmüştür.

Dünya ekonomisinde devam eden süreçte dünya ticaretine yön veren en önemli gelişme Washington Konsensüsü ile birlikte popülarizm kazanan Neo-liberal politikalar. 1970–1980 yıllarında finansal sistemin yeni seyri döviz herhangi bir değere endekslenmeden ülkeler arasında alınıp satılması dönemidir. Gelişmekte olan ülkelerin toplam dış borçları yükselmiş ve yeni finansman kaynaklarına ihtiyaç artmıştır.

1973'te vuku bulan petrol krizinin ardından gözden düşen ithal ikameci sanayileşme modelinin ve Keynesyen iktisadi politikaların yerine, IMF, Dünya Bankası ve ABD hazine bakanlığı arasında varılan mutabakat ile beraber üçüncü dünya ülkelerinin kalkınmalarını sürdürebilmeleri ve uluslararası sermaye hareketlerinden daha çok yararlanabilmeyi hedefleyerek, "Washington konsensüsü" oluşturulmuştur (Mangır, 2008; 2). Bu konsensüsün önerilerine göre ekonomik istikrarın sağlanması için:

- ✓ Ekonomik popülarizmle mücadele etmeli,
- ✓ Bütçe açıklarını kontrol altına almalı,
- ✓ Orta vadede devlet müdahalesini azaltmalı,
- ✓ Ticareti serbestleştirmeli,
- ✓ İhracatı destekleyecek piyasa ekonomisine dayalı bir büyüme stratejisi güdülmelidir.

Tüm bu çabalar sonrası 1994 yılında Uruguay toplantısında gelişmekte olan ülkeler ortalama tarife oranlarını %6,3'ten %3,8'e düşürmüşlerdir. Diğer yandan miktar kısıtlamaları, fiyat kontrolleri, teşvikler, gönüllü ihracat kısıtlamaları gibi tarife dışı araçlar çoğalmıştır (Milner, 1999; 93).

Uluslararası ticarete tarife bariyerleri önemli oranda azaltılarak ticarete liberal politikalar dış ticaret hacminin artmasına neden olmuştur. Tarım ürünleri ve sanayi ürünleri üzerinde DTÖ üyelerine uygulanan en tavisli (MFN) vergi oranı ve tercihli vergi oranları azalmıştır. Tarım ve sanayi ürünleri üzerinde tercihli vergiler 1990'da tarımda %16,74 ve % 13,5 iken 2008'de tarımda %10,64 sanayide % 6,96'a gerilemiştir (UNCTAD, Handbook Of Statistics, 2010).

Ancak, uluslararası ticaretin serbestleştirme çabaları 2008 küresel finans kriziyle birlikte yerini krizden etkilenen ülkelerin ticarete korumacılık politikalarını yeni tedbirler aldıkları bir yapıya dönüşmüş ve siyaseten korumacılık politikaları istenirse de uygulamada korumacılık eğilimleri rapor edilmiştir³. Bu dönemde başlatılan ticaret önlemlerinin üçte biri liberalleşmeyle ilgilidir. Bunlar, tarife indirimleri, ihracat kısıtlamalarının kaldırılması ve DYY liberalleşme çabalarıdır (Erixon ve Sally, 2010; 12).

Uluslararası ticaretin liberalleşmesi dolayısıyla malların üzerindeki koruma önlemlerinin azaltılması yönünde üç temel argüman bulunmaktadır (Tupy, 2005; 2). Bunlardan ilki serbestleşme politikalarıyla birlikte üretim faktörlerinin verimsiz alanlardan verimli alanlara dolaşımını vurgulayan, kaynakların etkin dağılımıdır. Dış ticaret faktör gelirleri ve fiyatlarının eşitlenmesine yol açacaktır (Stolper-Samuelson teoreminin öngördüğü gibi⁴). Yine serbest ticaret, ülkelerin maliyetlerini azaltarak karşılaştırmalı üstünlükler ilkesiyle ticaretten daha fazla kar elde etmelerine neden olacaktır. Son olarak ekonomik entegrasyonlarla, kapalı ekonomiye göre daha büyük pazarlarda faaliyet gösterecek ulusal firmalar, ölçek ekonomileri, endüstri içi üretim, gibi olanaklardan faydalanacak, tüketicilerde maliyetlerin düşmesine bağlı olarak bir avantaj elde edeceklerdir. Ticari liberalisasyon ve ekonomik büyümeyi destekleyen literatüründen çıkaracağımız temel sonuç, küresel ölçekte sürdürülebilir kalkınmaya giden yolda serbest ticaretin faydalarını yadsınamazı gerektirecek herhangi bir ampirik bulgunun olmadığı yönündedir (Kirbitçioğlu, 2012; 3).

Ancak, ticarete liberalleşme eğilimleri dünya ekonomisinde yaşanan konjektürel dalgalanma ve krizlerle birlikte eleştirilmiş ve ticarete korumacılık politikalarının yeniden gündeme gelmesine yol açmıştır. Korumacılığı savunanlara göre ise, ülkeler özellikle kendi ekonomilerinin dışında daha ucuza üretilen ve bu yüzden fiyat rekabetinde olmayan sektörlerin korunmasının bu sektörlerin ayakta tutabileceğini belirtmektedir. Bu yüzden ithal ikameci politikalar veya vergiler koyarak dışarıdan ucuza alınabilecek ürünlerin içerde pahalıya satılmasına yönelik politikalar desteklenmektedir.

Dış ticarete korumacılık dolayısıyla malların serbest dolaşımının kontrol edilmesinin savunulmasının çeşitli nedenleri vardır (Jeffrey ve Lake, 2006; 299). Bunlardan ilki ulusal güvenlidir. Ülkeler ekonomileri için kritik sektörleri koruma altına almalıydılar. İkincisi, gelir yeniden dağılımını kontrol altına alabilmektir. Ticarete serbestleşme bol olan üretim faktörlerinin gelirden aldıkları payın artmasına neden olurken kıt olan üretim faktörlerinin gelirlerinin düşmesine neden olur. Bu yüzden mal ticaretine vergi koyularak gelir elde etmeye çalışılmaktadır. Üçüncüsü, optimum tarife oranıdır. Büyük ülke tarife koyarak yabancı malın fiyatının düşmesine neden olabilir. Dördüncüsü, cari hesap açıklarını kapatabilmektir. Beşincisi, ülke ekonomisinde istihdamı arttırabilmektir. Altıncısı, bebek endüstriler hipotezidir. Ülkeler gelişme seviyelerinde rekabete karşı lider sanayi kollarını dış rekabete hazır oluncaya kadar korumak istemektedirler. Yedincisi, Stratejik dış ticaret politikasıdır. Bu gerekçeye göre stratejik dış ticaret politikası serbest ticaretten daha üstündür. Uluslararası ticarete eksik rekabet ve monopolleşmenin varlığı ülkelerin ticarete karşı engeller koymasını haklı kılar. Diğer bir gerekçe ticaretin serbest değil, adil yapılmasıdır. uluslararası üretim ve maliyet eşitsizliğine karşı korumacılık bir denge politikasıdır.

Ticari korumacılığın diğer en önemli savunma gerekçesi, serbestleşme sonrası aşırı değerlendirilen kurların ithalatı arttırdığı ve ihracatı azalttığı yönünde söylemler ve kurlardaki aşırı oynaklık sonrası ticari dengelerin bozulmasıdır. Birçok ülkede örneğin Tayland'da sabit kurlarla borçlanma sonrası spükalitif hareketlerin borçları ödeyemeyecek seviyelere çıkması daha sonra korumacılık politikalarının savunulmasına yol

³ UNCTAD, 2010 International Trade After the Economic Crisis: Challenges and New Opportunities başlıklı raporu

⁴ Bknz, Stolper, W. ve Samuelson, P. A. (1974), "Protection and Real Wages", Editör: Jadish Bhagwati, *International Trade*, England: Penguin Education, 245-268.

açmıştır. Türkiye'de 1980 öncesi dönemde ithalat kısıtlamış ve ülke ithalatını finans edememiş bu yüzden ithal ikameci politikalar terk edilmiştir. Bu sürecin terk edilmesinde dünyada yaşanan 1973- 1978 krizleri de önemlidir. Bu dönemde (1960-80) tüketim malı ithalatı % 9,5' ten % 2.1 ye, yatırım malı ithalatı % 52.2'den % 20'e düşmüş ancak ara malı ithalatı % 38.3'den % 77.9'a çıkmıştır (Aydoğuş ve Öztürkler, 2006; 58). Bu yüzden gelişmekte olan ülkelerin korumacı politikalarının başarılı olamamasının en önemli nedeni sanayi üretiminde ara malına olan bağımlılığının döviz talebine olan artışa neden olmasıdır . Ticarete korumacılık politikalarının başarılı olması için uygulanan ithal ikameci politikalarının ara malı ve döviz yeterliliği başarı koşullarına bağlıdır.

Bhagwati (2009)⁵ tarafından çok güçlü bir “yanıt isteyen tehlikeli bir virüs”e benzetilen korumacılığa getirilen eleştiriler şu başlıklarda sıralanabilir (Acar; 2004:5): tüketicinin sömürülmesi, kaynak israfı, rant kollama, teknolojik gerilik ve rekabet gücünün yitirilmesi, bebek endüstriler asla büyümeyenler, anti-damping örtülü bir koruma aracıdır, ulusal güvenlik argümanı geçersizdir, ticareti var kılan, üretim ve maliyet koşullarının eşitsizliğidir, korumacılık işsizliği önlemez, sadece başka sektörler kaydırır, korumacılık orta ve uzun vadede ödemeler bilançosunu iyileştirmez, etki-tepki mekanizması, misilleme ve ticaret savaşları, refah kaybı (mal çeşitliliğinin azalması), düşük ücret, işçi sömürüsü, çevrenin korunması

Korumacılığı savunanlar veya liberalleştirilmesi gerektiğini söyleyenlerden çıkarılan sonuç ticari liberalizasyonun en azından gelişmekte olan ülkelerde tek başına büyümeyi arttırdığının doğru olmadığıdır. Bu yüzden küresel dünya ekonomisinin dengesi, ülkenin uyguladığı para politikası, sahip olduğu teknolojiler, döviz rezervleri, makro ekonomik dengeler gibi ön koşullar gerekmektedir. Zira Stigliz'e göre (2006), uluslararası ticaret bir ülkenin kaybettiği değerinin kazandığı sıfır kazançlı bir oyun değildir. En azından tüm ülkelerin kazandığı pozitif kazançlı bir oyundur. Eğer dış ticaretin potansiyeli gerçekleşirse, ticaretin liberalleşmesinde uzun süreli önermenin ikisine de karşı çıkmamız gerekir. Bu önermeler ticari liberalizasyonun ticaret ve büyümeyi kendiliğinden sağlayacağı ve bu büyümenin otomatik olarak ülkelerin faydasının azalacağıdır. Bunlardan ikiside ne ekonomik teori nede tarihsel süreçle tutarlıdır. Zira serbest ticaret bölgesi, gümrük birliği, anti-damping uygulamaları, genelleştirilmiş tercih sistemi, kur savaşları ve yeni korumacılık önlemleri ile DTÖ'nün en çok kayırlan ülke kurallarının istisnaları uygulanmaktadır.

Krugman (2010), dünya ticaret politikalarının tarihsel süreçte izlediği süreci sınıflandırırken ayırdığı alt dönemlerden biride Avrupa Entegrasyonudur. Bu yüzden malların serbest dolaşımı dolayısıyla ticaretinin serbestleşmesi için Avrupa Birliği açısından malların serbest dolaşımı ilkesinin açıklanması önemlidir.

3. Malların Serbest Dolaşımı, AB Mevzuatı ve Aday ülkeler İçin Önemi

Malların serbest dolaşımı, Avrupa Birliğinin başarı hikayelerinden bir tanesi olup, Avrupa Birliğinin dört temel serbestisinden (kişilerin, hizmetlerin ve sermaye) biridir. Bu yüzden AB Müktesebatı (acquis communautaire) fasıl başlıklarından ilki malların serbest dolaşımı ilkesine uyumdur. Malların serbest dolaşımı dış ticaret politikası araçlarından gümrük vergisi, ihracat ve ithalat miktar kısıtlamaları ve eş etkili önlemler, tarife benzeri araçlar ve ticarete görünmez engellerin kullanılmasının yasaklanması hedeflenir. Bu amaçla, Birliğe üye ülkelerin kuruluş anlaşmasında belirlenen ortak ticaret politikasına uyumu ve ticari malların belirlenen standartlara uyumunu sağlaması gerekmektedir. Malların serbest dolaşımı fasılı, bu uyumla ilgili teknik şartları belirlemektedir. Bu uyum sadece üye ülkeleri değil, Birlikle ortak Pazar içinde ticaret yapan üçüncü ülkelerin ticari mallarını da kapsamakta bu yüzden üçüncü ülkeler birlik içinde herhangi bir teknik engelle karşılaşmamak adına belirlenen kurallara uygun malları ithal etmelidirler. Birlik ayrıca 1968 yılında Gümrük birliği kurduğu için, üçüncü ülkelere karşı bir Ortak Gümrük Tarifesi (OGT) uygulanmaktadır. Serbest dolaşıma dahil olan mallar; topluluk menşeli mallar, üçüncü ülke menşeli mallar ve bir üye devlet gümrüğünce gümrüklenip topluluğa giren malları içermektedir. Serbest dolaşım ile gümrük vergileri ve miktar kısıtlamaları üyeler arasında kaldırılmıştır.

Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Antlaşma 1957 yılında Roma Anlaşmasıdır. Birliğin kuruluş anlaşması olan Roma Anlaşmasında 1957 yılında malların serbest dolaşımı hakkındaki hükümler 28 ila 30.

⁵ Bkz., Kalyacıoğlu, İrfan (2011), “2008 Küresel Finans Krizi Sonrasında Dış Ticarete Korumacılık: Paradigma Kayması (mı?)”, *Maliye Dergisi*, 161:76-104

Madde ile, üye ülkelerin, ticarete engel koymalarını ve sürdürmelerini yasaklayan "malların serbest dolaşımı" ilkesine ilişkindir⁶.

AB içinde malların serbest dolaşımı ilkesi üye ülkelerin mevzuat ve ortak dış ticaret ve rekabet politikasına uyumunu ifade etmektedir. Üye ülkenin bir malının birlik içinde satılmasının diğer ülkeler tarafından herhangi bir kısıtla karşılaşmasının yasal garantisinin sağlanması ile başarılabilir. Bu amaçlar, üye ülkeler ürünlerinin Birlik standartlarına uyumlu hale getirmeli ve bunun için gerekli kalite belgeleri ve kalite standartlarını (EN 45001 standardı, bölgesel ve sektörel standartlar vb.) yakalamadır. Bu amaçla Birlik Mevzuatına uyumu denetleyen Avrupa Standartasyon Komitesi ve Girişimcilik Genel Müdürlüğü (DG Enterprise) gibi kurumlar görev almaktadır. Bu kurumlar üye veya aday ülkelerin ürün uygunluk değerlendirmesi, akreditasyon, standardizasyon ve piyasa denetleme konularını incelemektedir. Bu nedenle, AB aday ülkeleri bu başlık altındaki mevzuatı tamamlaması gözetime tabidir.

Malların serbest dolaşımında iki temel yaklaşım bulunmaktadır. “Yeni Yaklaşım” adı verilen yöntemde malların uyumu daha temel kuralları içeren teknik mevzuat düzenlemelerini ve teknik detayların standartlara bağlanması hedeflenmektedir. Bu yaklaşıma aynı zamanda “Küresel Yaklaşım” da denilmekte ve malların uyumunda test ve belgelendirme sistemi düzenlenmektedir. “Klasik Yaklaşım” da ise ayrıntılı ürün tanımları yer almakta ve tüm üye ülkelerin kabul etmesi gereken detaylı ürün uyumu belirlenmektedir.

Aynı zamanda üye ülkelerin malların serbest dolaşımında uyum sürecinin esaslarını belirleyen AB mevzuatına uyumu “Çerçeve Kanun ve uygulama yönetmeliklerine” kapsamında gelişmeler “Yatay Mevzuat”ta, AB teknik mevzuatından aday ülkelerin mevzuatına alınan yenilikler ise “Dikey Mevzuat”ta değerlendirilmektedir.

Menşei belirtme zorunluluğu ve ithal ürünü dezavantaja sokan her türlü uygulama malların serbest dolaşımını engelleyen doğrudan veya dolaylı ayrımcılık olarak kabul edilmiştir. Malların serbest dolaşımının istisnaları 30. maddede belirtilmiş olup; 28 ve 29. Maddeleri mali denetim, kamu güvenliği, kamu sağlığı ve ahlakının korunması, ticari işlemlerde adaleti sağlamak, tüketicinin korunması, çevrenin korunması nedenlerle ihlal edilebileceği belirtilmiştir⁷. Ancak belirtilen nedenlerle malların dolaşımına engel koyulacaksa bile bu kısıdın ayrımcılığa neden olmayacak şekilde uygulanması esastır.

1993 yılı Kopenhag zirvesi sonuçları üye ülkelerin Birliğe ekonomik olarak entegrasyonunu, işleyen ve aynı zamanda Birlik içinde rekabetçi baskılara ve diğer serbest piyasa güçlerine dayanabilecek bir serbest piyasa ekonomisinin varlığına bağlamaktadır. Bu yüzden, malların serbest dolaşımına uyum Topluluk Mevzuatını sağlamak adına önemi bir daha ortaya konmuştur.

Türkiye'nin AB entegrasyonu süreci güçlü bir makro ekonomi⁸ ve piyasa ekonomisini sağlamak amacıyla yaklaşık 50 yıldır süregelmektedir. Bu ekonomik motivasyonla, Türkiye 1959 yılında o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğuna başvurmuş ve bu başvuru 1963 yılında Ankara anlaşmasıyla Birlikle ortaklık ilişkisi kurulmuştur. Birliğe üyeliğin hedeflendiği ancak kesin bir tarih verilmeyen bu dönemde, Birlikle olan entegrasyon üç aşamada gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Hazırlık aşaması olan Ankara Anlaşması 1963 yılında imzalanmıştır. Bu aşamada, Türkiye herhangi bir taahhüt vermemiş geçiş döneminin usul ve esasları belirlenmiş, Türkiye'ye belli mallarda tarife kolaylığı taahhüdü ve ilerde kendine düşecek yükümlülükleri üstlenmesi için, Topluluk yardım yapmayı kararlaştırmıştır.

İkinci aşama Geçiş aşaması olup toplulukla imzalanan 1973 Katma Protokolle başlamış, Türkiye bu anlaşma ile 12 ve 22 yıllık sürelerle tabi olan sanayi mallarının gümrük vergilerinin sıfırlanması kararlaştırılmıştır. AB ise çoğu sanayi malları üzerinde vergileri kaldırmış, tarım ürünlerinde ise tercihli ticaret rejimi uygulanmıştır. Son aşama 1996 yılında Birlikle ortaklık anlaşması imzalanarak son bulmuştur. Gümrük Birliği karşılıklı olarak sanayi malları ve işlenmiş tarım ürünlerinde vergi ve miktar kısıtlamalarının kaldırılmasını kapsamakta olup bu malların serbest dolaşımı sağlanmıştır. Böylece iki ülke arasında %90

⁶ Bknz., http://ec.europa.eu/economy_finance/emu_history/documents/treaties/rometreaty2.pdf

⁷ Bknz., <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0047:0199:en:PDF>

⁸ Güçlü makro ekonomi politikaları, tahsis etkinliği, makroekonomik ve finansal istikrar, sosyal kapsayıcılık ve yönetim etkinliğini sağlamak için piyasa dışı kurumlara (çatışma yönetimi, düzenleyici kurumlar, makroekonomik istikrarı denetleyen kurumlar, sosyal güvenliği sağlayan kurumlar) sahip olmayı hedefler. Bknz. Togan, Subidey (2010), Turkey Country Report. In: Bertelsmann Stiftung (ed.), *Managing the Crisis. A Comparative Assessment of Economic Governance in 14 Economies*.

yakın mallar serbest ticarete tabi olmuştur. 1982 ve 1997 yılında Birliğe üyeliği kabul edilmeyen Türkiye, 1999 yılında Helsinki zirvesiyle tam üyeliği kabul edilmiş ve 2002 yılında AB Türkiye ile katılım müzakerelerini görüşmeyi kabul etmiştir. 2006 yılında ise taramalar başlamıştır (Togan, 2010; 2). Böylece Türkiye için uzun ve yorucu bir dönem başlamış, Türkiye AB'nin aday ülkelere uyması gerektiği 35 fasıla uyum için tahattüte bulunmuştur.⁹ Bu fasıllardan ilki Malların serbest dolaşımı olup, günümüzde Kuzey Kıbrıs Rum kesiminin veto koyduğu fasıllardan biridir.

4. Katılım Ortaklığı Belgeleri ve İlerleme Raporlarının İncelenmesi:

4.1. Katılım Ortaklığı Belgeleri¹⁰ (2001-2005)

8 Mart 2001 tarihli 2001/235/AT nolu Konsey Kararı ile alınan 2001 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesi'nde belirtilen kısa ve orta vadeli hedefler aşağıdaki gibi özetlenebilir (Avrupa Birliği, Katılım Ortaklığı Belgesi, 2001; 4-6):

Kısa Vadede;

- ✓ Avrupa standartları, ehliyet ve uygunluk değerlendirme ve işaretlemeye uyumun hızlandırılması,
- ✓ Mevcut piyasa gözetimi ve uygunluk değerlendirme yapılarının, teçhizat ve eğitim ile güçlendirilmesine başlanması,
- ✓ Belirli sektörler (gıda, tıbbi malzemeleri, kozmetikler, tekstil) ile Yeni ve Küresel Yaklaşım ilkelerinin üstlenilmesini sağlayacak çerçeve mevzuat hakkındaki çalışmaların hızlandırılması ve uygun idari altyapının oluşturulması; ticarete yönelik teknik engellerin ortadan kaldırılması.

Orta Vadede;

- ✓ AB müktesebatı ile uyumun tamamlanması,
- ✓ Avrupa standartlarına uyumun tamamlanması,
- ✓ Mevcut ehliyet, pazar gözetimi ve uygunluk değerlendirme güçlendirilmesinin tamamlanması.

14 Nisan 2003 Tarihinde AB Konseyi Tarafından Kabul Edilen 2003 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesi'nde belirtilen hedefler ise (Avrupa Birliği, Katılım Ortaklığı Belgesi, 2003; 10-11):

- ✓ Ticaretin önündeki teknik ve idari engellerin kaldırılması. Avrupa standartlarının uyumlaştırılması ve uygulanmasının hızlandırılması. İç pazar mevzuatına uygun olarak, etkin bir piyasa kontrolünün ve malların serbest dolaşımının sağlanması.
- ✓ Yeni ve Küresel Yaklaşım direktiflerine uygun olarak, belgelendirme, uygunluk değerlendirme ve CE işaretlemesi uygulamalarına başlanması; mevcut piyasa gözetim ve uygunluk değerlendirme yapılarının malzeme ve eğitim bakımından güçlendirilmesi ve uygun idari kapasitenin oluşturulması,
- ✓ Uyumlaştırılmamış alanlarda karşılıklı tanıma ve müktesebat uyumuna ilişkin çalışmaların tamamlanması,
- ✓ Standardizasyon, belgelendirme ve piyasa gözetimine ilişkin işlevlerin birbirinden ayrılmasını sağlayacak etkin bir metroloji alt yapısının geliştirilmesi ve Türk Standartları Enstitüsünün yeniden yapılandırılması,
- ✓ Gıda mevzuatı alanındaki müktesebata uyumun tedricen geliştirilmesi de dahil olmak üzere, gıda güvenliğine ilişkin çabaların sürdürülmesi ve kurumsal yapılar oluşturulması veya duruma göre mevcut kurumsal yapıların yeniden yapılandırılması,
- ✓ Kamu ihaleleri mevzuatının müktesebata uyumunun tamamlanması,
- ✓ Yeni Kamu İhale Kanununun uygulanması ve izlenmesi için Kamu İhale Kurumunun kapasitesinin artırılmasıdır.

26 Ocak 2006 tarihli 2006/35/AT kararlı 2005 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesi'nde belirtilen hedefler (Avrupa Birliği, Katılım Ortaklığı Belgesi, 2006; 11-12):

- ✓ Ticaretin önündeki teknik ve idari engellerin kaldırılması. Etkili piyasa içi kontrolün ve malların serbest dolaşımının sağlanması,

⁹ Bu 35 fasıl topluluğunun müktesebatını uyumu için aday ülkenin uyum sağlayacağı alanları ifade etmekte olup, AB Komisyonu, aday ülkeleri malların serbest dolaşımından, işçilerin serbest dolaşımı, ortak para politikasına kadar bir çok alanda izlemektedir.

¹⁰ Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB), aday ülke için bir nevi yol haritası olup, adaylığı kabul edilen ülkenin, üyeliği gerçekleştirmesi için Komisyon tarafından kısa, orta vadede öncelikler, siyasi ve ekonomik kriterler, ve mali yardımları belirleyen belgelerdir.

- ✓ Avrupa Topluluğunu kuran Antlaşmanın 28. ila 30. maddelerine aykırı önlemlerin belirlenmesinin tamamlanması ve bunların kaldırılması. Özellikle, bütün yasa dışı otomatik olmayan ithalat izinlerinin kaldırılması ve uyumlaştırılmamış alanlarda karşılıklı tanıma ilkesinin uygulanması,
- ✓ Tabiiyetleri ya da önceki yaşama yerleri gerekçesiyle Üye Ülkelerin taşıyıcılarına karşı yapılan ayrımcılıktan doğan malların serbest dolaşımı önündeki bütün sınırlamaların kaldırılması, Yeni ve Küresel Yaklaşım direktiflerine uygun olarak, CE işaretleme, uygunluk değerlendirme ve belgelendirmenin uygulanmasının sağlanması; mevcut piyasa gözetim ve uygunluk değerlendirme yapılarının malzeme ve eğitim açısından güçlendirilmesi ve uygun idari altyapısının oluşturulması,
- ✓ Etkili bir yasal metroloji altyapısının geliştirilmesi ve bilimsel ve endüstriyel metrolojinin daha geniş şekilde uygulanmasının kolaylaştırılması,

26 Şubat 2008 tarihli 2006/35/EC kararlı 2007 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesi'nde belirtilen hedefler ise (Avrupa Birliği, Katılım Ortaklığı Belgesi, 2008; 10):

- ✓ Kullanılmış motorlu araçlar dışındaki ürünler ile ilgili sertifikalara yönelik uygun olmayan taleplerin, ithalat izinlerinin ya da lisans şartlarının kaldırılması,
- ✓ Kullanılmış motorlu araçlara yönelik ithalat izinlerinin kaldırılmasına yönelik Komisyona bir plan sunulması,
- ✓ AT Antlaşmasının 28-30. Maddelerine aykırılık teşkil eden düzenlemelerin tespitinin tamamlanması, bunların yürürlükten kaldırılmaları için bir plan hazırlanması ve Türk yasal sistemine, karşılıklı tanıma şartının getirilmesi,
- ✓ Beşeri tıbbi ürünlerde düzenleyici veri koruma ile ilgili kalan konulara eğilinmelidir.

4.2. İlerleme Raporları (2004-2013)

4.2.1. 2004 İlerleme Raporu

Türkiye'de, özellikle sektör-spesifik mevzuata uyum olmak üzere malların serbest dolaşımı alanında ilerleme kaydedilmiştir. Yatay ve usule ilişkin tedbirlerle ilgili olarak önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Standardizasyon alanında, Türk Standartları Enstitüsü (TSE), CEN, CENELEC ve ETSI standartlarını kabul etmeye devam etmiştir. İlave Yeni Yaklaşım Direktiflerinin ve diğer uyumlaştırılmış AT mevzuatının iç hukuka aktarılmasıyla birlikte, rapor döneminde zorunlu standartların sayısı 1,150'den 500'ün altına düşmüştür (Avrupa Toplulukları Komisyonu, Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında 2004 Yılı Düzenli Raporu, 2004; 64).

Türk Akreditasyon Kurumu (TÜRKAK) 24 kuruluşu akredite etmiştir. Bununla birlikte TÜRKAK henüz Avrupa Akreditasyon Birliği (EA) ile bir çok taraflı anlaşma (MLA) imzalamamıştır. Bu nedenle TÜRKAK'ın yapmış olduğu akreditasyon işlemleri AB'de tanınmamaktadır (Avrupa Toplulukları Komisyonu, Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında 2004 Yılı Düzenli Raporu, 2004; 64).

Klasik Yaklaşım ile ilgili, yasal düzenlemelerin AB müktesebatıyla uyumlu hale getirilerek, özellikle ilaçta veri imtiyazına ilişkin gerekli düzenlemeler tamamlanmıştır.

Rapor dönemi içerisinde belirli bir düzeyde uyum sağlanmış olmasına karşın, malların serbest dolaşımına ilişkin müktesebata uyum eksik kalmış, Gümrük Birliğinden kaynaklanan ve 2000 yılı sonuna kadar ticaretin önündeki teknik engellerin kaldırılmasını öngören yükümlülükler yerine getirilmemiştir (Avrupa Toplulukları Komisyonu, Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında 2004 Yılı Düzenli Raporu, 2004; 66).

4.2.2. 2005 İlerleme Raporu

Malların serbest dolaşımına uygulanan genel ilkeler alanında uyumda bir miktar ilerleme olmasına karşın Türkiye ile AB arasında ürünlerin serbest dolaşımı hala tam anlamıyla etkin değildir. Çünkü Gümrük Birliği'nden kaynaklanan bir kısım taahhütler yerine getirilmemiştir. Özellikle ürünlerin serbest dolaşımı ve karşılıklı tanınmasına ilişkin genel ilkelere aykırı olan hükümlerin kaldırılması olmak üzere ve Gümrük Birliği Antlaşmanın 28'inci ile 30'uncu maddelerinin uygulaması konusunda ciddi ilerlemeler kaydedilmesi gerekmektedir. Ayrıca ithalat kontrolü hala kullanılmakta ve zorunlu standartların azaltılmasına rağmen, hala ticarete yönelik teknik engeller bulunmaktadır. Bunlara ilaveten, Kıbrıs bandıralı gemi veya uçaklara

yönelik kısıtlamalardan kaynaklanan malların serbest dolaşımına ilişkin mevcut engellerin kaldırılması da gerekmektedir (Avrupa Komisyonu, Türkiye 2005 İlerleme Raporu, 2005; 67-68).

Yatay önlemler bakımından ise standardizasyon alanında bazı ilerlemeleri tespit etmek mümkündür. Şöyle ki, TSE bundan böyle zorlayıcı standartlar geliştirmemektedir ve ilave Yeni Yaklaşım Direktifleri ile diğer uyumlu AT mevzuatının yürürlüğe girmesiyle zorlayıcı standartların sayısı azalmaktadır. Standardizasyon alanında olumlu gelişmeler kaydedilse de, TSE'nin işleyişinin iyileştirilmesi gerekmektedir. Uygunluk değerlendirmesi yapıları gelişmeye devam etmekte olup, akreditasyona ilişkin ilerleme kayda değerdir. Metroloji bakımından ise, sınırlı bir ilerleme kaydedilmiş olup, izlenebilirlik ve belirsizlik hesaplamaları sistemin zayıf noktalarını oluşturmaktadır.

Teknik bakanlıklar, Pazar gözetlemesinin uygulanması alanında bazı ilerlemeler kaydetmiştir. Bununla beraber, yeni yaklaşım ilkeleriyle uyumlu bir piyasa gözetimi yürürlükte değildir. Her ne kadar mevzuatın uyumlaştırılmasında epey ilerleme kaydedilmişse de, Yeni Yaklaşım Direktiflerinin tam olarak uygulanması bu raporda eksiktir. Bu direktiflerin uygulanması kadar aktarılmış olan eski yaklaşıma ilişkin mevzuatın da uygulanması için çaba gösterilmesi ve ticarete yeni teknik engeller yaratan ilave teknik gerekçeleri uygulamaya koymaktan kaçınılması gerektiği vurgulanmıştır (Avrupa Komisyonu, Türkiye 2005 İlerleme Raporu, 2005; 68).

4.2.3. 2006 İlerleme Raporu

Malların serbest dolaşımına uygulanan genel ilkeler alanında sınırlı bir ilerleme söz konusu olmuştur. Yeni teknik düzenlemeler ve standardizasyon rejimi, üçüncü ülkelerden ithal edilen ürünler için uygulanan AB güvenlik kurallarına (Tüzük: 339-93) ve genel ilkelere uyumu amaçlamaktadır. Bunun sonucu olarak, tüm sektörler dâhil olmak üzere ithalatta zorunlu standartlar ve teknik standardizasyonlara tabi tutulan ürün sayısı yarıdan daha fazla azaltılmıştır. (Avrupa Komisyonu, Türkiye 2006 İlerleme Raporu, 2006; 30).

Yatay önlemlere ilişkin olarak ise kayda değer ilerleme sağlanmıştır. Uygunluk değerlendirmesi alanında sınırlı sayıda sektör ve faaliyet için olsa da, önemli ölçüde gelişme kaydedilmiştir. Türkiye, Komisyon'a uygunluk değerlendirme kuruluşu bildirimini yapabilmektedir (Avrupa Komisyonu, Türkiye 2006 İlerleme Raporu, 2006; 30).

Yeni yaklaşım kapsamında sektörel düzenlemelere ilişkin olarak ilerleme sağlanmıştır. Klasik yaklaşıma ilişkin uyum genel olarak ileri bir aşamada ve bazı sektörlerde tamamlanmıştır.

Malların serbest dolaşımına ilişkin "genel ilkeler", metroloji ve ilgili idari kapasite, "yeni yaklaşım" mevzuatı ile piyasa gözetimi alanında kısmi bir ilerleme söz konusudur. İlaçlara ilişkin mevzuat önemli ölçüde gelişmesine karşın, bu alandaki ihtilaf konusunda sınırlı bir ilerleme mümkün olabilmıştır. Düzenlenmemiş alanda ilerleme kaydedilememiş, karşılıklı tanıma ve bildirimle ilişkin mevzuat kabul edilememiştir. Kültürel mallar ve ateşli silahlar konusunda bir ilerleme sağlanamamıştır.

Türkiye, Kıbrıs bayrağı taşıyan ya da son olarak Kıbrıs limanına uğrayan uçak ve gemilerin kendi limanlarına girişine izin vermemektedir. Bu kısıtlamalar, en ekonomik ulaşım aracının seçilmesini engelleyerek, malların serbest dolaşımı ve ticaret önünde engel oluşturmakta ve Gümrük Birliği Kararı'nı ihlal etmektedir (Avrupa Komisyonu, Türkiye 2006 İlerleme Raporu, 2006; 31).

4.2.4. 2007 İlerleme Raporu

Malların serbest dolaşımına uygulanan genel ilkeler alanında uyumda bir miktar ilerleme olmuştur. 2007'de uygulanmaya başlanacak olan dış ticarete standardizasyon tebliği, ithalatta zorunlu standartlar ve teknik düzenlemelere tabi olan eşyaların sayısını daha da azaltmış; inşaat alanında 35 zorunlu standart kaldırılmıştır.

Yatay önlemler konusunda, standardizasyon alanında ilerleme sağlanmıştır. Türk Standartları Enstitüsü (TSE), Avrupa Standartlar Komitesi (CEN), Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesi (CENELEC) ve Avrupa Telekomünikasyon Standartları Enstitüsü'nün (ETSI) EN standartlarını kabul etmeye devam etmiştir. EN standartlarının %90'ı kabul edilmiştir. ETSI standartları, ilgili AB kararlarının uyumlaştırılması sürecinin bir parçası olarak kabul edilmiştir. Bu şekilde kullanımda olan 382 standart bulunmaktadır. TSE standardizasyonla ilgili AB ilkelerine tam uyum sağlamak amacıyla yeniden düzenlenmiştir (Avrupa Komisyonu, Türkiye 2007 İlerleme Raporu, 2007; 32).

Akreditasyon konusunda önemli ölçüde ilerleme kaydedilmiştir. Ulusal akreditasyon ajansı olan TURKAK, Uluslararası Laboratuvar Akreditasyon İşbirliği (ILAC) ile Avrupa Akreditasyon İşbirliği'nin (EA) çok taraflı anlaşmalarına eklenen bir karşılıklı tanıma anlaşması imzalamıştır. TURKAK'ın akreditasyon sayısı geçen yıl %70 oranında artmış ve 217'ye ulaşmıştır. Metroloji ve bununla ilgili idari kapasite konusunda bir ilerleme kaydedilmemiştir.

Ürün mevzuatına ilişkin yeni yaklaşım konusunda önemli bir ilerleme kaydedilmiştir. “Yeni Yaklaşım” direktifi çerçevesindeki 17 düzenleme yeniden gözden geçirilmiş ve üç sektörde onaylanmış kuruluşlarının belirlenmesine izin verecek şekilde, yirmi sektörde tam uyum sağlanmıştır (Avrupa Komisyonu, Türkiye 2007 İlerleme Raporu, 2007; 33).

Sonuç olarak, Akreditasyon, standardizasyon ve uygunluk değerlendirmesi bağlamında ilerlemeden bahsedilebilir. Onaylanmış Türk Kuruluşlarının bazı sektörlerde faaliyet göstermelerini sağlayacak düzenlemeler de dâhil olmak üzere, AB teknik mevzuatını uygulamak için gerekli olan tüm sistem yürürlüktedir. Piyasa gözetim alanında ilave ilerleme olmuştur. Buna karşın, piyasa gözetim faaliyetlerinin kapsamı ve koordinasyonu ülkenin büyüklüğü düşünüldüğünde sınırlı kalmaktadır. Uyum sağlanmayan ve eski yaklaşım mevzuatının kapsadığı alanlarda ticarete teknik engeller bulunmaktadır. Karşılıklı tanıma ve lisans zorunlulukları konularında bir ilerleme sağlanmamıştır. Birçok alanda, özellikle genel ilkeler, yatay önlemler, yeni yaklaşım ve eski yaklaşım konularında, uyum ileri düzeydedir. Onaylama prosedürleri konusunda uyum daha sınırlı bir düzeydedir (Avrupa Komisyonu, Türkiye 2007 İlerleme Raporu, 2007; 34).

4.2.5. 2008 İlerleme Raporu

Malların serbest dolaşımına uygulanan genel ilkeler alanında uyumda bir miktar ilerleme olmuştur. 2008'de uygulanabilir olan Dış Ticarete Standardizasyon Tebliği, ithalatta uygunluk değerlendirmesine tabi ve 2007'de 150 olan eşyaların sayısını daha da azaltarak 100'e indirmiştir. İlk defa 2008 yılının başında 20 adet dış ticarete standardizasyon tebliği hep birlikte yayımlanmıştır (Avrupa Komisyonu, Türkiye 2008 İlerleme Raporu, 2008; 37).

Yatay önlemler konusunda, standardizasyon alanında ilerleme sağlanmıştır. Türk Standartları Enstitüsü'nün (TSE) Avrupa standartlarını kabul etme yönündeki hızı artmıştır. Metroloji alanında sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Model tescil önlemleri ve ölçme araçları alanında değiştirme yönetmeliği kabul edilmiştir.

Akreditasyon alanında ilave ilerleme kaydedilmiştir. Avrupa Akreditasyon İşbirliği'nin (EA) geçen yıl imzalanan dört çok taraflı anlaşmasının ardından, Türk Akreditasyon Kurumu'nun (TURKAK) ürün ve kişi sertifikasyonu alanlarındaki EA değerlendirme sonuçları olumlu çıkmıştır (Avrupa Komisyonu, Türkiye 2008 İlerleme Raporu, 2008; 38).

Piyasa gözetimi konusunda sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Telekomünikasyon otoriteleri, Sağlık Bakanlığı ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı dahil olmak üzere bazı kamu kurumları piyasa gözetim sistemlerinin ilke ve yöntemleri üzerinde gözden geçirilmiş yönetmelikler yayımlamışlardır.

Sonuç olarak, piyasa gözetimi ve yasal metroloji dışında ürün mevzuatı uyumu ve yatay önlemler konularında ilerleme olmuştur. Görünürlük sağlanması ve risk değerlendirme ilkeleri dikkate alınarak etkin piyasa gözetim faaliyetlerine ve gözetim kurumları arasında eşgüdümüne ihtiyaç vardır. Bu fasıl için, kalan ithalat lisanslarının belirlenmesi ve kaldırılması, kullanılmış motorlu araçların ithalatına getirilen sınırlamalar, karşılıklı tanıma ilkesinin, Türk mevzuatına sokulması gibi bazı anahtar hususlar ve eczacılık ürünleri için düzenleyici veri korunmasının uygulanması ile bağlantılı geçici konular çözüm beklemektedir (Avrupa Komisyonu, Türkiye 2008 İlerleme Raporu, 2008; 40).

4.2.6. 2009 İlerleme Raporu

Genel ilkeler bakımından sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. 2009 yılında kabul edilen dış ticarete standardizasyon mevzuatı ithalatta uygunluk değerlendirmesine tabi tutulan ürün listelerini daha fazla azaltmıştır. Ancak, önceden bildirimde bulunmadan yürürlüğe konulan yeni mevzuat üçüncü ülkelerden gelen ve AB'de serbest dolaşımda olan mallara kısıtlamalar getirmiş ve ticari engeller yaratmıştır. Bu malların, gümrüklerde belge üzerinden ve gerekli görüldüğünde fiziksel kontrollerle uygunluk

değerlendirme işlemlerine tabi tutulmasıyla Türk pazarına girişleri geciktirilmekte ve bazı durumlarda engellenmektedir (Avrupa Komisyonu, 2009 Yılı Türkiye İlerleme Raporu, 2009; 40).

Yatay tedbirlerle ilgili olarak bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Standardizasyon konusunda, Avrupa standartlarının Türk Standartları Enstitüsü (TSE) tarafından kabul edilmesine devam edilmiştir. Bugüne kadar TSE, Avrupa Standardizasyon Komitesi (CEN) ve Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesinin (CENELEC) toplam 15.406 standardını kabul etmiştir. TSE, Avrupa Telekomünikasyon Standartları Enstitüsünün (ETSI) 350 standardını da kabul etmiştir. Bu çerçevede, geçen yıl % 97,4 olan Avrupa standartlarını uyumlaştırma oranı bu yıl % 98,79'a ulaşmıştır (Avrupa Komisyonu, 2009 Yılı Türkiye İlerleme Raporu, 2009; 40).

Piyasa gözetimi ve yasal metroloji konusunda sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Yasal metroloji konusundaki gelişme; ölçü aletleri yönetmeliği kapsamı dışındaki aletler için ölçü ve ölçü aletleri tip onayı yönetmeliği yayımlanmıştır. Uyumlaştırılmamış alanda ise hiçbir ilerleme kaydedilmemiştir.

Sonuç olarak, bu fasılda sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Mevzuat uyumu oldukça ileri seviyededir, fakat bazı konularda daha fazla çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, uygunluk değerlendirmesi ve standardizasyona ilişkin teknik engeller, ticareti artan bir şekilde kısıtlamaktadır. Piyasa gözetiminde, kurumlar arası işbirliği konusundakiler de dâhil olmak üzere önemli eksiklikler bulunmaktadır. Türkiye'nin, özellikle ithalat lisanslarını ve kullanılmış motorlu araçların ithalatındaki kısıtlamaları yürürlükten kaldırarak, karşılıklı tanıma ilkesini mevzuatına aktararak ve beşeri tıbbi ürünlerde veri münhasırlığı hükümlerini uyumlaştırarak malların serbest dolaşımı alanında 1/95 sayılı Kararı uygulaması gerekmektedir (Avrupa Komisyonu, 2009 Yılı Türkiye İlerleme Raporu, 2009; 42).

4.2.7. 2010 İlerleme Raporu

Malların serbest dolaşımına uygulanan genel ilkelere uyum bakımından ilerleme kaydedilmemiştir. Dış ticarete standardizasyon mevzuatı, 2010 yılında, ithalatta uygunluk değerlendirmesine tabi olan ürünlerin listesinde çok küçük bir oranda azaltma yapmıştır. AB'ye üye olmayan ülkelerden gelen ve AB'de serbest dolaşımda olan mallara yönelik olarak 2009 yılından beri uygulanmakta olan kısıtlamalar 2010 yılında da kaldırılmamıştır (Avrupa Komisyonu, Türkiye 2010 Yılı İlerleme Raporu, 2010; 45).

Yatay tedbirlerle ilgili olarak, standardizasyon konusunda daha fazla ilerleme kaydedilmiştir. Geçen yıl % 98,79 olan Avrupa standartlarını uyumlaştırma oranı bu yıl % 99,7'ye ulaşmıştır.

Uygunluk değerlendirmesine ilişkin olarak, onaylanmış kuruluşlar konusunda daha fazla ilerleme sağlanmıştır. 2009'da 12 adet onaylanmış kuruluşu olan Türkiye'nin, hâlihazırda oyuncaklar, kişisel koruyucu donanım, asansörler, sıcak su kazanları, gaz yakan aletler, yapı malzemeleri (çimento), basınçlı kaplar, basınçlı ekipman, tıbbi cihazlar, gezi tekneleri ve makineleri kapsayan 14 adet onaylanmış kuruluşu bulunmaktadır (Avrupa Komisyonu, Türkiye 2010 Yılı İlerleme Raporu, 2010; 45).

Akreditasyon ve yasal metroloji konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Akreditasyon konusundaki gelişme; TÜRKAK'ın gerçekleştirdiği akreditasyon sayısı geçen yıla göre % 17'lik bir artış göstererek 465'e yükselmiştir. Yasal metroloji konusunda ise sanayi ve Ticaret Bakanlığı, otomatik olmayan tartı aletleri, ölçüler ve ölçü aletlerinin tip onayları, muayene ve metrolojik kontrol yöntemleri ve uluslararası ölçü birimleri sistemi ve hazır ambalajlı k gelişme ise; ürünlerin nominal miktarı konularında yeni ve değişiklik getiren mevzuat çıkarmıştır.

Piyasa gözetimi konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Dış Ticaret Müsteşarlığı piyasa gözetim raporları ve bildirimleri için bir ortak şablon getiren bir yönetmelik yayımlamıştır. Düzenlenmemiş alanda da ilerleme kaydedilmemiştir. Karşılıklı tanıma ilkesi ticaretle ilgili mevzuata henüz aktarılmamıştır. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Temmuz 2010'dan itibaren uygulanmak üzere, düzenlenmemiş alandaki tüm yapı malzemelerine G işareti iliştilmesine ilişkin uygunluk değerlendirmesi prosedürü getiren bir yönetmelik çıkarmıştır.

Sonuç olarak, bu fasılda sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Mevzuat uyumu oldukça ileri seviyede olmasına rağmen ürünlerin piyasaya arzına ilişkin yeni mevzuat çerçevesinin Türk hukuk düzenine aktarılması ve müktesebatın gereklerinin tam olarak dâhil edilmesi gerekmektedir. Ticarete teknik engeller hâlâ malların serbest dolaşımını kısıtlamaktadır ve ilaçlar ve yapı malzemeleri gibi alanlarda yeni engeller getirilmiştir. Piyasa gözetimi sistemindeki yetersizlikler mevcudiyetini sürdürmektedir. Karşılıklı tanıma ilkesi

Türkiye'nin ticarete ilişkin mevzuatına hâlâ aktarılmamıştır ve ilaçlarla ilgili veri münhasıriyeti sorunu çözüme kavuşturulmamıştır. (Avrupa Komisyonu, Türkiye 2010 Yılı İlerleme Raporu, 2010; 47-48).

4.2.8. 2011 İlerleme Raporu

Bu alanda ileri seviyede bir uyum olmasına rağmen, malların serbest dolaşımına uygulanan genel ilkelere uyum bakımından sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Ekonomi Bakanlığı, pilot düzeyde, riske dayalı ithalat kontrol sistemi uygulamaya başlamıştır. Ticarete teknik engeller ise hala devam etmektedir ve bazı alanlarda, örneğin ilaçlarda malların serbest dolaşımını engellemektedir (Avrupa Komisyonu, Türkiye 2011 Yılı İlerleme Raporu, 2011; 55).

Yatay tedbirlerle ilgili olarak, standardizasyon konusunda daha fazla ilerleme kaydedilmiştir. Rapor döneminde, Türk Standartları Enstitüsü (TSE), Avrupa standartlarını kabul etmeye devam etmiştir. Avrupa standartlarına genel uyum oranı yaklaşık % 98'tir.

Uygunluk değerlendirmesine ilişkin olarak, onaylanmış kuruluşlar konusunda daha fazla ilerleme sağlanmıştır. 2010'da 14 adet onaylanmış kuruluşu olan Türkiye'nin, 2011 yılında potansiyel patlayıcı ortamlarda kullanılmak üzere tasarlanmış koruyucu sistemleri kapsayan 18 adet onaylanmış kuruluşu bulunmaktadır.

Akreditasyon konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Türk Akreditasyon Kurumu (TÜRKAK), Avrupa Akreditasyon İşbirliği'nin (EA) bir üyesidir ve EA'nın 7 adet çok taraflı anlaşmasını imzalamıştır. TÜRKAK'ın gerçekleştirdiği akreditasyon sayısı geçen yıla göre %23'lük bir artış göstererek 572'ye ulaşmıştır (Avrupa Komisyonu, Türkiye 2011 Yılı İlerleme Raporu, 2011; 53).

Yasal metroloji ve piyasa gözetimi konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Yasal metroloji konusundaki gelişme; Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, ölçüler ve ölçü aletleri, bunların ithalatı ve ihracatı ve takograflar konusunda yeni ve değişiklik getiren mevzuat çıkarmıştır.

Sonuç olarak, bu fasılda sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Mevzuat uyumunun ileri düzeyde olmasına ve kalite alt yapısının belirli bir seviyeye ulaşmış olmasına rağmen, ticaretin önündeki teknik engeller, Türkiye'nin Gümrük Birliği kapsamındaki yükümlülüklerini ihlal ederek, malların serbest dolaşımına engel olmaktadır. Ürünlerin piyasaya arzına ilişkin yeni hukuki çerçeve henüz Türk mevzuatına aktarılmamıştır. Geçen yıl gelişme kaydedilmiş olsa da, piyasa gözetim sistemleri ve etkili şekilde uygulanmaları konusunda eksiklikler bulunmaktadır. Karşılıklı tanıma ilkesi Türkiye'nin ticarete ilişkin mevzuatına aktarılmamıştır ve bu durum uygulamada ticari sorunlara neden olmaktadır. Ayrıca, tıbbi ürünler konusunda, iyi üretim uygulamaları belgelerinin tanınmamasıyla ilgili ciddi gecikmelerden ve işbirliği içinde adil, istikrarlı ve öngörülebilir bir ticari ortam getirecek başka bir çözümün bulunmamasından kaynaklanan sıkıntılar bulunmaktadır. (Avrupa Komisyonu, Türkiye 2011 Yılı İlerleme Raporu, 2011; 55).

4.2.9. 2012 İlerleme Raporu

Genel ilkelere uyum bakımından bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Risk Esaslı İthalat Kontrol Sisteminin (TAREKS) pilot düzeyde uygulaması, yeni ürün kategorilerini kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

Yatay tedbirlerle ilgili olarak, standardizasyon konusunda daha fazla ilerleme kaydedilmiştir. Türk Standartları Enstitüsü (TSE), Ocak 2012'de, Avrupa Standardizasyon Komitesi (CEN) ve Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesinin (CENELEC) tam üyesi olmuştur (Avrupa Komisyonu, Türkiye 2012 Yılı İlerleme Raporu, 2012; 55).

Akreditasyon ve yasal metroloji konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Akreditasyon konusundaki gelişme; TÜRKAK'ın gerçekleştirdiği akreditasyon sayısı, geçen yıla göre %13'lük bir artış göstererek 647'ye ulaşmıştır. metroloji konusundaki gelişme ise; Takografların bakımı, muayenesi, ve doğrulanması ile ölçü aletlerinin onarılması ve ayarlanması konularında yetkilendirilecek kişilerin sertifikasyonu konusunda yeni ve değişiklik getiren mevzuat çıkarılmıştır.

“Klasik Yaklaşım” çerçevesindeki ürün mevzuatında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Türkiye, iki veya üç tekerlekli motorlu araçların fren sistemlerine, motorlu araçların ve tarım ve orman traktörlerinin emisyonlarına ve motorlu araçların radyo parazitine ilişkin tip onayına dair mevzuatta değişiklik yapan mevzuatı kabul etmiştir (Avrupa Komisyonu, Türkiye 2012 Yılı İlerleme Raporu, 2012; 57).

Usule ilişkin tedbirlerle ilgili bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu alanda Türk mevzuatı artık AB müktesebatı ile kısmen uyumludur. Kültürel mallar ve ateşli silahlar konusunda ilerleme kaydedilmemiştir.

Sonuç olarak, malların serbest dolaşımı alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak ticaretin önündeki teknik engeller, Türkiye'nin Gümrük Birliği kapsamındaki yükümlülüklerini ihlal ederek malların serbest dolaşımına engel olmaya devam etmektedir. İyi imalat uygulamaları belgelerinin verilmesinde yaşanan gecikmelerin ve ilaçlarda veri korumaya ilişkin sorunların çözülmesi gerekmektedir. Süregelen ithalat ve ihracat lisansları ile kullanılmış ürünlerin ithalatındaki kısıtlamaların kaldırılması gerekmektedir. Genel olarak, bu konudaki hazırlıklar ileri düzeydedir (Avrupa Komisyonu, Türkiye 2012 Yılı İlerleme Raporu, 2012; 57-58).

4.2.10. 2013 İlerleme Raporu

Ekonomi Bakanlığı, malların serbest dolaşımına uygulanan genel ilkeleri, Risk Esaslı İthalat Kontrol Sistemi "TAREKS" (bu sistem, ithal edilen ürünlerin bir uygunluk kontrolü gerektirip gerektirmediğini belirlemektedir) kapsamındaki diğer endüstriyel ürünlere de genişletmiştir. ATR belgesi olan ve dolayısıyla AB'de serbest dolaşımda bulunan ürünler için, menşesine bakılmaksızın ve ilave kontrol yapılmadan ithalat izni verilmektedir (Avrupa Komisyonu, Türkiye 2013 Yılı İlerleme Raporu, 2013; 29).

2012 yılında kabul edilen karşılıklı tanıma ilkesi, 2013 yılında Ürün Güvenliği ve Kontrolü Tebliği ile uygulanmaya başlamıştır.

Yatay tedbirlerle ilgili olarak, standardizasyon konusunda, Avrupa Standardizasyon Komitesi (CEN) ve Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesinin (CENELEC) tam üyesi olan Türk Standartları Enstitüsü (TSE), bugüne kadar, toplam 17.395 CEN ve CENELEC standardını ve Avrupa Telekomünikasyon Standartları Enstitüsünün (ETSI) toplam 392 standardını kabul etmiştir. Avrupa standartlarına genel uyum oranı %99 civarında bulunmaktadır (Avrupa Komisyonu, Türkiye 2013 Yılı İlerleme Raporu, 2013; 30).

Klasik yaklaşım çerçevesindeki ürün mevzuatıyla ilgili olarak, motorlu araçlar ile tarım ve orman traktörleri konusunda yeni ve değişiklik getiren mevzuat yayımlanmıştır. Usule ilişkin tedbirlerle ilgili olarak, 98/34/AT sayılı Direktif kapsamında teknik mevzuatın bildirim sayısına dair adımlar atılmıştır. Kültürel mallar ve ateşli silahlar konusunda ilerleme kaydedilmemiştir (Avrupa Komisyonu, Türkiye 2013 Yılı İlerleme Raporu, 2013; 30-31).

Sonuç olarak, Malların serbest dolaşımı konusunda iyi düzeyde ilerleme kaydedilmiştir. Ancak, ticaretin önündeki bazı teknik engeller, Türkiye'nin Gümrük Birliği kapsamındaki yükümlülüklerini ihlal ederek (serbest bölgelerin Gümrük Birliği kapsamına alınması, ilaçta veri imtiyazı, et ve ikinci el makine ithalatı v.b.) malların serbest dolaşımına engel olmaya devam etmektedir. Genel olarak, bu fasıldaki uyum durumu ileri düzeydedir (Avrupa Komisyonu, Türkiye 2013 Yılı İlerleme Raporu, 2013; 31).

5. Sonuç

Avrupa birliği Roma anlaşmasıyla başlayarak 1970'lerde hız kazanan bir süreçte, malların serbest dolaşımını oluşturduğu parasal birliğin temel başarı şartı olarak uygulamıştır. Türkiye ekonomisinin AB'ye entegrasyon çabaları 1959 yılına kadar gitse de, malların serbest dolaşımıyla ilgili hükümler 1980 yılında ihracata dönük büyüme politikaları, 1996 yılında Gümrük birliğine üyelikle başlamış, 1999 yılında Helsinki konferansı ile tam üye adaylığının kabulü ve 2004 yılı tarama süreciyle hızlanmıştır.

Malların serbest dolaşımı, Avrupa Birliğinin dört temel serbestisinden (kişilerin, hizmetlerin ve sermaye) biridir. Bu yüzden AB Müktesebatı (acquis communautaire) fasıl başlıklarından ilki malların serbest dolaşımı ilkesine uyumdur. Malların serbest dolaşımı ilkesi, ürünlerin ticaretinin Birliğin bir yerinden diğerine serbestçe yapılması gereğini ifade etmektedir. Bir dizi sektör için bu genel ilkeye, "eski yaklaşımı" (kesin ürün detaylarını getirerek) ya da "yeni yaklaşımı" (genel ürün gereklerini getirerek) takip eden uyumlaştırılmış düzenleyici bir çerçeve eşlik etmektedir. Bu Bölümün kapsamına giren müktesebatın en büyük bölümünü uyumlaştırılmış Avrupa ürün mevzuatının üstlenilmesi teşkil etmektedir. Buna ilaveten, ticari kısıtlamaların bildirimi ve standardizasyon, uygunluk değerlendirmesi, akreditasyon, metroloji ve pazar gözetimi gibi alanlarda yatay ve usule ilişkin tedbirlerin uygulanması için idari kapasitenin yeterli

olması gerekmektedir. Bu bölüm ayrıca uzmanlaşmış uygulayıcı kurumlar gerektiren kamu ihalelerine ilişkin ayrıntılı AB kurallarını kapsamaktadır.

Bu bağlamda, 2013 yılına kadar “İlerleme Raporlarının” incelenmesi sonucunda elde edilen veriler ışığında, Türkiye’nin mevzuat uyumunun ileri düzeyde olmasına ve kalite alt yapısının belirli bir seviyeye ulaşmış olmasına rağmen, ticaretin önündeki teknik engeller ve Gümrük Birliğine ortak üye ancak Avrupa Birliğine aday ülke olması Türkiye’nin aleyhine bir durumdur. Bununla birlikte, malların serbest dolaşımını daha etkin kılabilmesi adına Türkiye Gümrük Birliği kapsamındaki yükümlülüklerini ihlal etmeden yerine getirmeye devam etmelidir. Ayrıca iyi imalat uygulamaları belgelerinin verilmesinde yaşanan gecikmelerin ve ilaçlarda veri korumaya ilişkin sorunların çözülmesi ve süregelen ithalat ve ihracat lisansları ile kullanılmış ürünlerin ithalatındaki kısıtlamaların da kaldırılması gerekmektedir.

6. KAYNAKÇA

Acar, M. (2004) İktisadın Ezeli Sorunsalı: Serbest Ticaret mi, Korumacılık mı?, Piyasa Bahar, 3(10), ss. 1-23. <http://www.liberal-dt.org.tr/index.php?message=article&art=211>, (11.01.2010)

Aslan, N. (2007), “Dünya Ekonomisinde Gelişmeler: Küreselleşme”, Editör Küçükahmetođlu vd., **Ekonomik Entegrasyon Küresel ve Bölgesel Yaklaşım**, 2.Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa.

Aydoğuş, İ. Ve Öztürkler, H., **Türkiye’de Cari İşlemler Açığı Sorununun Analizi**, Gazi Kitapevi, 1. Baskı, Ankara, 2006.

Avrupa Birliği (2001), **Katılım Ortaklığı Belgesi**, Brüksel, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2001.pdf

Avrupa Birliği (2003), **Katılım Ortaklığı Belgesi**, Brüksel, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2003.pdf

Avrupa Birliği (2006), **Katılım Ortaklığı Belgesi**, Brüksel, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2006.pdf

Avrupa Birliği (2008), **Katılım Ortaklığı Belgesi**, Brüksel, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2007.pdf

Avrupa Toplulukları Komisyonu (2004), **Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında 2004 Yılı Düzenli Raporu**, COM (2004) 656 final, Gayrı Resmi Tercüme, Brüksel, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2004.pdf

Avrupa Komisyonu (2005), **Türkiye 2005 İlerleme Raporu**, COM (2005) 561 nihai, Gayrı Resmi Tercüme, Brüksel, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2005.pdf

Avrupa Komisyonu (2006), **Türkiye 2006 İlerleme Raporu**, COM (2006) 649 nihai, Gayrı Resmi Tercüme, Brüksel, http://www.abgs.gov.tr/files/Duyurular/Turkiye_Ilerleme_Rap_2006.pdf

Avrupa Komisyonu (2007), **Türkiye 2007 İlerleme Raporu**, COM (2006) 663, Gayrı Resmi Tercüme, Brüksel, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2007.pdf

Avrupa Komisyonu (2008), **Türkiye 2008 İlerleme Raporu**, COM (2008) 674, Gayrı Resmi Tercüme, Brüksel, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2008.pdf

Avrupa Komisyonu (2009), **2009 Yılı Türkiye İlerleme Raporu**, COM (2009) 533 final, Gayrı Resmi Tercüme, Brüksel, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2009.pdf

Avrupa Komisyonu(2010), **Türkiye 2010 Yılı İlerleme Raporu**, COM (2010) 660, Gayrı Resmi Tercüme, Brüksel,

http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2010.pdf

Avrupa Komisyonu (2011), **Türkiye 2011 Yılı İlerleme Raporu**, COM (2011) 666, Gayri Resmi Tercüme, Brüksel, 12 Ekim 2011, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf

Avrupa Komisyonu (2012), **Türkiye 2012 Yılı İlerleme Raporu**, COM (2012) 600, Gayri Resmi Tercüme, Brüksel, http://www.abgs.gov.tr/files/2012_ilerleme_raporu_tr.pdf

Avrupa Komisyonu (2013), **Türkiye 2013 Yılı İlerleme Raporu**, COM (2013) 700 final, Gayri Resmi Tercüme, Brüksel,

[http://www.ua.gov.tr/docs/default-source/kurumsal/2013-t%C3%BCrkiye-ilerleme-raporu-\(t%C3%BCrk%C3%A7e\).pdf?sfvrsn=0](http://www.ua.gov.tr/docs/default-source/kurumsal/2013-t%C3%BCrkiye-ilerleme-raporu-(t%C3%BCrk%C3%A7e).pdf?sfvrsn=0)

Erixon, Fredrik & Sally, Razeen,(2010), "The Return of the 1970s?", **World Economics, Economic & Financial Publishing**, PO Box 69, Henley-on-Thames, Oxfordshire, United Kingdom, 11(1), pp. 99-124.

Jeffry, Friedien ve Lake, DAvid A., **International economic policy Perspectives On Global Power And Wealth**, Fourth Edition, Routhledge, London and Newyork, 2003.

Kibritçiöglü, A., (2012), "*Küresel Ekonomi ve Türkiye Açısından G20'nin Bugünü ve Geleceği*", **Türkiye Siyasi Analiz ve Araştırma Merkezi (Analiz Türkiye)**, <http://researchturkey.org/?p=1379>, (23.01.2012).

Krugman, P., **Bunalım Ekonomisinin Geri Dönüşü ve Küresel Kriz**, Literatür Yayıncılık, 6. Basım, İstanbul, 2010.

Maddison, A., (2005), "*Growth and Interaction in the World Economy: The Roots of Modernity*", **Wendt Lecture, American Enterprise Institute**, Washington DC., PP. 1-25.

Maddison, A., **Contours of the World Economy 1-2030 AD Essays in Macro-Economic History**, Oxford University Press, UK, 2007.

Mangır, F. (2008), "Küreselleşme Sürecinde Gelişmekte Olan Ülkelerde Sermaye Hareketleri ve Makroekonomik Etkileri: 2001-2006 Türkiye Örneği", **Yayınlanmamış doktora tezi**, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Milner, H. V. (1999), "*The Political Economy Of International Trade*", <http://www.stanford.edu/class/polisci243c/readings/v0002017.pdf>, (23.02.2012).

Öz, S. (2009), "Kriz ve korumacılık: Tarih tekerrür edecek mi?", **TÜSİAD-Koç Üniversitesi Ekonomik Araştırma Forumu çalışma raporlar serisi**, No. 0904.

Stiglitz, J., **Making Globalisation Work**, New York: W.W. Norton and co. 2006.

Stolper, W. ve Samuelson, P. A. (1974), "*Protection and Real Wages*", **International Trade**, England: Penguin Education, pp. 245-268.

Togan, S., **Economic Liberalization and Turkey**, Routledge, USA, 2010.

Tupy, L. M. (2005), "*Trade Liberalization and Poverty Reduction in Sub-Saharan Africa*", **CATO Institute Press, Policy Analysis**, No. 557.

UNCTAD (2010) , International Trade Statistics, http://unctad.org/en/Docs/tdstat35_en.pdf, (23.02.2012)